רב פפא אמר. הא דקתני אחותו יש לה קנס במפותה קאמר דבת קנסא נמי היא ולהכילה לא ניתן דהא אינה מקפדת: **אביי אמר.** לעולם באלונסה וכגון דיכול המציל להציל באחד מאבריו של זה שלא ניתן להורגו מעתה ור' יונתן בן שאול היא: **ויכול.** הנרדף או הרוצחו להציל באחד מאבריו ולא הציל אלא בנפשו נהרג עליו: **במצות שבמיתה.** שהוא מתכוין להרוג את חבירו והכה את האשה הכתוב מדבר: **דכתיב ואם אסון יהיה.** ואי לא מתכוין להרוג דשוגג הוא אמאי מקטיל אלא לאו ש"מ במתכוין ופתח רוצח ניתן להצילו בנפשו כדאמרינן לעיל [עג.] וזה רודף היה שהיה מתכוין ואפ"ה כתיב דאם לא יהיה אסון שאין כאן חיוב מיתה עונש יענש דמי ולדות: **אי אמרת בשלמא וכו'.** כגון שיכול הרוצח להציל באחד מאבריו דהוא לא ניתן להורגו הלכך אין כאן מיתה ויענש: **אלא אי אמרת וכו'.** אמאי יענש הא רודף הוא וניתן להציל בנפשו: **דילמא שאני הכא.** להכי משלם ואע"ג דלאיכא לד מיתה משום דמיתה לזה ותשלומין לזה המיתה והתשלומין אינן באין לו ע"י אדם אחד שהמיתה באה עליו בשביל חבירו שהיה מריב עמו והתשלומין דבעל האשה הן לאיים דעלמא הוא הלכך לא מיפטר מתשלומין דהאי משום חיוב מיתה דמיתייב אאידך: **לא שנא.** אם היה כאן חיוב מיתה אין חילוק להתחייב תשלומין בין שהמיתה באה עליו בשביל בעל התשלומין בין שבאה עליו בשביל אחר פטור: **מתחייב בנפשו הוא.** בדליפה זו שהרי ניתן להציל בנפשו ואע"ג דכלים הללו של שאר כל אדם הן למיתה לזה ותשלומין לזה פטור: **ורודף שהיה רודף.** אחר חבירו להורגו וזה רודף אחריו להצילו ושיבר את הכלים וכו': **סבר לה כאבוה.** בעבודת כוכבים דעונשים מן הדין והדר ליף שבת בחולו חלול מעבודת כוכבים מחלליה מות יומת (שמות לא) ומזרעך לא תתן להעביר למלך ולא תחלל את שם אלהיך אני יי: (ויקרא יח כא) ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני יי: (ויקרא יח ה) ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני יי המקדשכם: (ויקרא כב לב) ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: (דברים ו ה) ולנגער לא תעשה דבר אין לנגער חטא מות כי באשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה: (דברים כב כו)

שלא יהא ממונו חביב עליו. דמדינתן להצילו בנפשו כל שכן דיתן בממונו: **קסבר** עונשין מן הדין. לא דמי לעונשין מן הדין דאפילו הה אנשי ורבא נקמן בפ' הנשרפין (ד' עו.) (ב) כדפרישית בפרק ד' מיתות (ד' נג: ד"ה השתא) והא דאיטריכא לעיל חד למעוטי עבודת כוכבים היינו נמי למאן דאמר עונשין ומ"ד אין עונשין הוה משני חד למעוטי בהמה דדמי לעריות ואידך איידי דכתיב נער כתיב נמי נערה: **אפילו**

רב פפא אמר במפותה ודברי הכל אביי אמר ביכול להציל באחד מאבריו ורבי יונתן בן שאול היא דתניא [6]**רבי יונתן בן שאול אומר** [7]**רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו ויכול להצילו באחד מאבריו ולא הציל נהרג עליו מאי טעמא דרבי יונתן בן שאול דכתיב** [1]**וכי יצאו אנשים (יחדו) וגו'** [2]**וא"ר אלעזר** [3]**במצות שבמיתה הכתוב מדבר דכתיב** [4]**ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש ואפ"ה אמר רחמנא ולא יהיה אסון ענוש יענש אי אמרת בשלמא יכול להציל באחד מאבריו לא ניתן להצילו בנפשו היינו דמשכחת לה דיענש כגון שיכול להציל באחד מאבריו אלא אי אמרת יכול להציל באחד מאבריו נמי ניתן להצילו בנפשו היכי משכחת לה דיענש דילמא שאני הכא דמיתה לזה ותשלומין לזה** [8] **לא שנא** [5]**דאמר רבא רודף שהיה** [6]**רודף אחר חבירו ושיבר את הכלים בין של נרדף ובין של כל אדם פטור מאי טעמא מתחייב בנפשו הוא** [7]**ונרדף ששיבר את הכלים של רודף פטור של כל אדם חייב של רודף פטור שלא יהא ממונו חביב עליו מגופו של כל אדם חייב שמציל עצמו בממון חבירו** [8]**ורודף שהיה רודף אחר רודף להצילו ושיבר את הכלים בין של רודף בין של נרדף בין של כל אדם פטור ולא מן הדין שאם אי אתה אומר כן נמצא אין לך כל אדם שמציל את חבירו מיד הרודף: אבל הרודף אחר בהמה: תניא רשב"י אומר העובר עבודת כוכבים ניתן להצילו בנפשו מק"ו ומה פגם הדיוט ניתן להצילו בנפשו פגם גבוה לא כל שכן** [9]**וכי עונשין מן הדין קא סבר עונשין מן הדין תניא רבי אלעזר ברבי שמעון אומר המחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו סבר לה כאבוה דאמר עונשין מן הדין ואתיא שבת** [3]**בחילול** [4]**חילול מעבודת כוכבים א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק נימנו וגמרו בעליית בית נתזה בלוד** [5]**כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג** [6]**יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים ועבודת כוכבים לא והא תניא** [7]**א"ר ישמעאל מנין שאם אמרו לו לאדם עבוד עבודת כוכבים ואל תהרג מנין שיעבוד ואל יהרג ת"ל** [8]**וחי בהם** [9]**ולא שימות בהם יכול אפילו בפרהסיא תלמוד לומר** [10]**ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי אינהו דאמור כר"א** [11]**דתניא ר"א אומר** [12]**ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך גילוי עריות ושפיכות דמים כדרבי דתניא** [13]**רבי אומר כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה למדנו מרוצה מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח לנערה המאורסה מה נערה המאורסה ניתן להצילו בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו ומקיש נערה המאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור רוצח גופיה מנא לן סברא הוא דההוא דאתא לקמיה** [14]**דרבה ואמר ליה אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלניא ואי לא קטלינא לך אמר ליה לקטלוך ולא תיקטול מי יימר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהוא גברא סומק טפי כי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא שנו אלא שלא בשעת גזרת המלכות** [15] **אבל בשעת גזרת המלכות** [16] **אפי' מצוה קלה יהרג ואל יעבור כי אתא רבין א"ר יוחנן אפי' שלא בשעת גזרת מלכות** [17] **לא אמרו אלא בצינעא אבל בפרהסיא אפי' מצוה קלה יהרג ואל יעבור מאי מצוה קלה אמר רבא בר רב יצחק** [18]**אמר רב אפילו**

מסורת הש"ס

(א) [לעיל מ.], (ב) [לקמן עט. כתובות לג., (ג) [עמ"ס לקמן עט. על הגליון], (ד) ב"ק קיז: [ושם איתא רבה ור' יוסי כתובות ל: בד"ה רב אסי], (ה) [לעיל נד. ושם נסמן], (ו) [ע"ז מז:], (ז) יומא פה. ע"ז מז: נד., (ח) ברכות קא: פסחים כה. יומא פב., (ט) [לעיל עג. וש"נ], (י) [ובכל המקומות אית' רבא וכ"פ בשאילתות], (כ) להעביר את ישראל מדתם לעבודת כוכבים. [נכמ"ל: בשעת שמד], (ל) [נ"ל דאיכא], (מ) [ויקרא כב], (נ) בפ"א: וגלאה.

תורה אור השלם

1. וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים: שמות כא כב
2. ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש: שמות כא כג
3. ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה: שמות לא יד
4. ומזרעך לא תתן להעביר למלך ולא תחלל את שם אלהיך אני יי: ויקרא יח כא
5. ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני יי: ויקרא יח ה
6. ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני יי המקדשכם: ויקרא כב לב
7. ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: דברים ו ה
8. ולנער לא תעשה דבר אין לנער חטא מות כי באשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה: דברים כב כו

גליון הש"ם

גמ' יעבור ואל יהרג חוץ. עי' מוטה י ע"ב תוס' ד"ה עוה:

הגהות הב"ח

(א) גס' ותשלומין לזה ע"ב עי' לעיל דף ט ע"ב וכנ"ק דף כג ע"א נתוס': (ב) תוס' ד"ה קסבר וכו' כדמפרש בפרק אהנע מיתות:

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ז מהל' רוצח הלכה יג סמג לאוין קכא טוש"ע מ"מ פי' תכה סעיף ח:
נו ב מיי' פ"ט מהל' חובל ומזיק הלכה יב סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סימן שפ סעיף ג:
ג [מיי' שם הל' יגן]:
ד [מיי' שם הל' יד]:
נז ה ו ז ח מיי' פ"ה מהל' יסודי התורה הלכה ח ט ג סמג עשין ה טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף ח:

מוסף רש"י

ויכול להצילו. ויכול הנרדף להציל עצמו, באחד מאבריו. של רודף כגון לקטע רגלו, ולא הציל. אלא הרגו (לעיל נז). **במצות שבמיתה הכתוב מדבר.** שהיה מתכוין להרוג את חבירו (לקמן עט. וכע"ז כתובות לג.). **דכתיב ואם אסון יהיה.** שמתה האשה, **ונתת נפש תחת נפש.** ואפ"פ שלא נתכוין אלא לחבירו, ואשמעינן נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב (כתובות לג. וכע"ז לקמן עט.). **מתחייב בנפשו הוא.** בדליפה זו ואפילו אין הורגו, דתנן ואלו ניתנו להציל בנפשו הרודף אחר חבירו להרגו, ומאחר דמשלומין ותיוב מיתה באין לאחר (ב"ק קיז:). **וכי עונשין מן הדין.** מדין ק"ו, דיני ממונות ומלות עשה והלכות עבודה וקפולי קדשים אתה למד מק"ו, אבל לא אזהרות ועונשין (חגיגה יא:). **בפרהסיא.** יש חילול השם, שיצא לאוץ ולמידין ממנו לאבל בקדושת השם (ע"ז נז:). **למה נאמר בכל מאדך.** יאמר המביא שבכל וכל שכן שאינו מביא (יומא פב. וכע"ז פסחים כה:). **לכך נאמר בכל מאדך.** מן המביא עליך (ברכות סא:) לפי שלפעמים שזה מביא ופעמים שזה מביא, לכך הוצרכו שיהא לומר אהוב את בוראך יותר מן המביא עליך (פסחים כה:). **כי כאשר יקום.** בגערה המאורסה כתיב (יומא פב.). **וכי מה למדנו מרוצח.** כאן לפטור את האונס, דקאמר ליה קרא אין לנערה מעל מות כי כאשר יקום איש, דמשמע כי היכי דהתם אונס פטור הכי נמי פטורה (לעיל עג.). **שהוא כמשפט הרוצח** כן משפט הדבר הזה (יומא פב.). **הכא פירש בה** אונס פטור כדכתיב ולנערה לא תעשה דבר (פסחים כה:). **הרי זה בא ללמד ונמצא למד.** אלא משמע שזה בא ללמד על הנערה ונמצא שנכתב כאן ללמוד הימנה, כלומר נמצא אף למד, דמשום מילי אחריני איתקום ותרוייהו אלפי מהדדי (לעיל עג.) והכי קאמר כרוצח בנערה שיהא שוין, כמו (ישעיה כד) והיה כעם ככהן, ולא נאמר והיה העם ככהן (פסחים כה:). **מה נערה המאורסה.** ניתן רשות לרוצחה שהוא

רודף אחריה שיצילנה ממנו בנפשו של רודף, כדכתיב ואין מושיע לה, הא אם יש מושיע צריך להושיעה בכל אשר יכול אפילו בהריגתו, אם אין יכול להציל באחד מאבריו יהרגנו (שם וכע"ז יומא פב.). מה רוצח יהרג ואל יעבור. אם יאמרו לו הרוג חברך ואם לאו אהרוג אותך, יהרג ואל יעבור עבירה זו (יומא שם. וכע"ז פסחים שם). אף נערה המאורסה. אם יאמרו בעל ארוסה חבירך או מיהרג, יהרג ואל יעבור, אבל היא אינה מצווה למסור את נפשה, להיות אינה עושה כלום דקרקע עולם נעלמה היא, ואינה לדבר אסתר (יומא שם). ושפיכות דמים גופיה מנלן. דיהרג ואל יעבור (שם פב:). מרי דוראי. מושל עירי (פסחים שם) שלמון של כפר שלמי דר סס (יומא שם) דוראי, כפר (קדושין נ:). מי יימר דדמא דידך סומק טפי. כלומר מה דעתך למשרי מילתא משום ומי כהם ולא שימות בהם, טעמא של דבר לפי שחביבה נפשן של ישראל לפני המקום יותר מן המצות, אמר הקב"ה מבטל המצוה ויחיה זה, אבל עבשיו שיש כאן ישראל נהרג והמצוה בטילה, למה ייעב בעיני המקום לעבור על מצותו, למה יהיה דמך חביב עליו יותר מדם חבירך ישראל (יומא שם. וכע"ז פסחים שם) מי יאמר שנפשך חביבה לפני המקום יותר משל זה, דילמא של זה חביבה טפי עליו ומצלא עבירה נעשית ונפש אחרת (פסחים שם).

ערקתא

אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא. לכאורה משמע דמגעליהם משונין משל עכו"ם כדאמר נמי בפרק הכונס (ב"ק נט: וסס) גבי אלעזר זעירא דהוה סיים מסאני אוכמי וקאמר שהיה מתאבל על ירושלים וכך משמע במסכת תענית (דף כב.) גבי ההוא גברא דהוה מסיים מסאני אוכמי ולא רמי חוטי וקשה דבסוף פ"ק דבילה (דף טו.) תנן אין משלחין מנעל לבן ביו"ט מפני שצריך בילת הגיר להשחירו ומפרש ר"ת דדוקא רצועות המנעל היו משונות משל עכו"ם דשל עכו"ם אחורות ושל ישראל לבנות ומסאני אוכמי דבכל דוכתי היינו רצועות שחורות אבל המנעל ודאי היה שחור:

והא אסתר פרהסיא הואי. תימה דה"ל לאקשויי עריות הואי דרוצה ועברה המאורסה לבולי עלמא יהרג ואל יעבור וכמו כן קשה ברש כתובות (דף ג: וסס) דאמר דאיכא לצועות דמסרו נפשייהו ופריך ולידרוש להו לאונס שרי ומאי קושיא הא שפיר עבדן דמסרו נפשייהו משום גילוי עריות ותירץ ר"ת דאין מיישבין מיתה על בעילת עובד כוכבים משום דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים כדאמרינן בפ' נושאין על האנוסה (יבמות לח.) דכתיב וזרמת סוסים זרמתם ומתוך כך היה רואה ר"ת להתיר בת ישראל שהמירה ובא עליה עובד כוכבים ושוב נתגייר עמה לקיימה ביהדות דלא שייך למימר אחד לבועל בביאת עובד כוכבים דהויא כביאת בהמה והקשה הר"ר יצחק ב"ר מרדכי דע"כ בביאת עכו"ם נאסרה לבעל כדאמרי' התם דאיכא פרוצות בפ' האשה שנתארמלה (כתובות טו: וסס) גבי האשה שנחבשה בידי עכו"ם על ידי נפשות אסורה לבעלה ואמרינן נמי במגילה (דף טו.) כאשר אבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך אלמא לגבי בעלה לא חשיב' ביאת עובד כוכבים כביאת בהמה וגם לכהונה נפסלת בביאתו אע"פ שבביאת בהמה אינה נפסלת דאין זוות לבהמה כדאמרינן בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נט.) דזרעיה דעובד כוכבים הוא דאפקריה רחמנא לענין חיים אבל ביאת דעובד כוכבים לא אפקריה וכיון דנאסרה לבעל אסורה לבועל מוגטמה ונטמאה ואמרינן נמי בסוטה בפרק אלוסה (ד' כו: וסס) דכותי מקנין על ידו ופוסל בתרומה ופריך פשיטא ונפתרה והיא נטמאה אמר רחמנא אחד לבעל ואחד לתרומה[ח] ומשני מהו דתימא כי אמר ונפתרה והיא נטמאה הני מילי היכא דבהך ביאה אסירה ליה לאפוקי עכו"ם דבלאו הכי אסירה ליה קמ"ל אלמא אפילו גבי עובד כוכבים שייך ונטמאה לאסור לבעל והוא הדין לבועל והא דלא פריך הכא והא אסתר עריות הואי דקיים ליה דמהני טעמא דקרקע עולם לענין דלא מיחייב' למסור עצמה משום עריות דהא מרוצה יליפינן ורוצה גופיה כי מיחייב למסור עצמו ה"מ קודם שיהרג בידים אבל היכא דלא עביד מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמעך מסתברא שאין חייב למסור עצמו דמצי אמר אדרבה מאי חזית דדמא דחבראי סומקי טפי דילמא דמא דידי סומק טפי כיון דלא עביד מעשה והא דקאמר לף נערה המאורסה מהרג ואל תעבור יהרג גרסינן ואבועל קאי דעביד מעשה אבל הערה עצמה שהיא קרקע עולם אין חייבת למסור עצמה ואי גרס מהרג יש לפרש דתהרג הנערה קודם שתעשה מעשה שתביא עליה את הערוה אבל לענין חלול השם משום פרהסיא לא ס"ד דמהני טעמא דקרקע עולם וכן נמי יש לפרש בהאיש דרש פרק הבא על יבמתו (יבמות ד' נג: וסס) דאמר רבא אין אונס לערוה שאין קישוי אלא לדעת דאם אומר לו שיהרגהו או יניח שיביאוהו על הערוה ויודע שאם יביאוהו אי אפשר שלא יתקשה לא מצינו למימר דלא עביד מעשה שהקישוי חשיב מעשה ואם היה כבר מקושה ועומד והעכו"ם הביאוהו על הערוה התם ודאי יש אונס ואין לו למסור עצמו והא דפריך פרק מצות חליצה (שם ד' קנ. וסס) גבי יעל והא קא מתהניא מעבירה ומשני טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים דכשבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא לא בעי למימר דמהאי טעמא היה לה למסור עצמה אע"פ שהיא קרקע עולם משום דהנאה חשיבא כמעשה כדדריש בפרק המניח (ב"ק ד' לב.) ובכרתו הנפשות העושות דא"כ בשמעתין נמי ה"ל לאקשויי גבי אסתר ועוד דנראין הדברים שלא היתה אונסה שהרי בורח היה ולא הוה רשאי לאנסה ואדרבה היה צריך שתטמינהו מן הרודפים כמו שמוכיח הענין והיא שידלתו בדבריה עד שבא עליה להתיש כחו והתם פריך על מה שהכתוב משבחה מנשים נאהל תבדק שרה רבקה רחל ולאה דאמרינן בפ' שאמר ואני בנזיר (ד' כג: וסס) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה שהיו מתכוונות להנות מבעליהן וחשיב לה שלא לשמה משום דהנין מן המצוה ולא הוי לשמה כל כך ומש"ה פריך דיעל נמי מיתהניא והשתא ניחא שהכתוב משבחה דאם היתה אונסה במה הכתוב משבחה וא"ת כשנתרצית אסתר לאחשורוש שאמרה כאשר אבדתי אבדתי למה לא גירשה מרדכי תחילה כדי שתהא מותרת לחזור לו דמחזיר גרושתו לא אסירה בזנות בלא נישואין כדתנן בפ"ב דסוטה (ד' יח:) [ט]הכל מודים שאין מתנה עמה לא על קודש שתתארס ולא על אחר שתתגרש שתתרי לאחר ותטמאי שאם תפתרי ותטמאי ואח"כ יקוירנה זה הכלל כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה וי"ל דלא היה רוצה לגרשה שהיה ירא פן יודע למלך[י]: **קטול אספסתא** ושדי לחיותא בו'. ההוא עובדא דשלהי יבמות (ד' קכא: וסס) דאמר ליה עכו"ס לישראל קטיל אספסתא ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלניא בר ישראל דאמרי ליה בשל לי קדירה בשבתא ולא בשיל וקטילתיה שמא לא היה בקי בהלכה דמן הדין לא היה לו למסור עצמו במקום הנאת עצמן של עכו"ס: **בן** נח מצווה על קידוש השם. ופ"ת והא וחי בהם בישראל כתיב ואפילו ישראל היה מחויב למסור עצמו אפילו בצינעא אי לא דכתיב וחי בהם ויש לומר דדילמא לא אינטריך וחי בהם אלא כי היכי דלא נילף שאר מצות מרוצה ועברה המאורסה דאפילו בצינעא יהרג ואל יעבור לכ"ע:

ואם

אפילו [ט]לשנויי ערקתא דמסאנא וכמה פרהסיא אמר ר' יעקב אמר רבי יוחנן אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם פשיטא ישראלים בעינן דכתיב [1]ונקדשתי בתוך בני ישראל בעי רבי ירמיה תשעה ישראל ונברי אחד מהו תא שמע דתני [2]רב יגאי אחוה דרבי חייא בר אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם [2]הבדלו מתוך העדה הזאת [3]מה להלן עשרה וכולהו ישראל אף כאן [א]עשרה וכולהו ישראל והא אסתר פרהסיא הואי אמר אביי [3]אסתר קרקע עולם היתה רבא אמר [3]הנאת עצמן שאני דאי לא תימא הכי הני קוואקי ודימוניקי היכי יהבינן להו אלא הנאת עצמן שאני הכא נמי הנאת עצמן שאני ואוזדא רבא לטעמיה דאמר רבא עכו"ם דאמר ליה להאי ישראל קטול אספסתא בשבתא ושדי לחיותא ואי לא קטילנא לך ליקטיל ולא לקטליה שדי לנהרא ליקטליה ולא ליקטול מ"ט לעבורי מילתא קא בעי בעו מיניה מר' אמי בן נח מצווה על קדושת השם או [ד]אין מצווה על קדושת השם אמר אביי ת"ש [7]שבע מצות נצטוו בני נח ואם איתא תמני הויין א"ל רבא אינהו וכל אבזרייהו מאי הוי עלה אמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב כתיב [3]לדבר הזה יסלח ה' לעבדך בבא ארני בית רמון להשתחות שמה והוא נשען על ידי והשתחויתי וכתיב [4]ויאמר לו לך לשלום

ואם

ערקתא דמסאנא. שרוך הנעל שאם דרך העובדי כוכבים לקשור כך ודרך ישראל בענין אחר כגון שיש לו יהדות בדבר ודרך ישראל להיות לצועים אפילו שנוי זה שאין כאן מצוה אלא מנהג בעלמא יקדש את השם בפני חבריו ישראל והאי פרהסיא מדבר בישראל: **אפילו תוך תוך.** דעשרה בעינן וכולהו ישראל: **להלן.** במרגליס: **והא אסתר פרהסיא הואי.** ונבעלה לעובד כוכבים ולא מסרה נפשה לקטלא: **קרקע עולם היא.** אינה עושה מעשה הוא עושה בה מעשה: **הנאת עצמו.** שאין העובד כוכבים מתכוין להעבירו מילתו אלא להנאת עצמו מתכוין שאני ואין כאן חלול השם ליהרג על כך: **הני קוואקי ודימוניקי.** כלי נחשת שנותנין בהם גחלים גבוהין הן ועומדין לפני שולחן מלכים להתחמם כנגדן: **היכי יהבינן להו.** יום מג[ה] היה לפרסיים שנוטלין משרתי עבודת כוכבים אור מכל בית ובית ומעמידין בבית עבודת כוכבים שלהם ומתחממין העם כנגדן והיו נוטלין אף מבית ישראל בעל כרחם היכי יהבינן להו אלא מסרי נפשייהו לקדושת השם הלא חק עבודת כוכבים הוא: **אלא.** הואיל והעכו"ס אינו מתכוין להעבירו אלא להנאת עצמו מתכוין שצריך לאותו הכלי ואין כאן קידוש השם ליהרג עליו ואף על פי שהעכו"ס אינו צריך לו אלא לאוק עבודת כוכבים הנאת עצמו הוא שצריך לאותו כלי ואינו אומר לי שאעבוד אני: **קטיל אספסתא.** קצור עצב מאכל בהמה: **לקטול.** האספסתא ולא לקטליה העכו"ס דכיון דאינו מתכוין להעבירו אלא לצורכי עצמו אין כאן חילול השם: **שדי לנהרא.** להעבירו הוא מתכוין ואי פרהסיא הוא אי שעת גזרת המלכות[ו] לקטליה ולא ליקטול אספסתא: בן נח מוזהר על עבודת כוכבים כדאמר בד' מיתות (לעיל נו.) ואם אמר עבור ואל תהרג מצוה היא לקדש את השם אי לא: **אבזרייהו.** כל מידי דשייך בהו קדושת השם שייכא בהו דאם אומר לו לעבור על אותן מצות אי יהרג ואם לא יקדש את השם יעבור עליהם הלכך האי נמי בכללן הוא: **אבזרייהו.** לו"ר אפרטנמנ"ט ודוגמתו במנחות (דף עג:) עולה וכל [ז]אביזרהא: **לדבר הזה.** מאחר שקבל עליו שנמן אלא לעבוד עבודת כוכבים אמר לו לאליעזר לדבר הזה יסלח ה' לעבדך שאני אנוס בדבר שאדוני נשען ע"י וכתיב ויאמר לו לך לשלום אלמא הודה לו:

ואם

נח א מיי' פ"ה מהל' יסודי התורה הלכה ב' סמג עשין ה טוש"ע י"ד סי' קנ סעיף ח:

נמ ב (מיי' שם הלכה ב) טוש"ע שם סהג"ה:

ם ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ח:

סא ד מיי' פ"י מהל' מלכים הלכה ב:

מסורת הש"ס

ו) [עי' תוס' שבת מט. ד"ה נטלם], **ב)** [ברכות כח: ע"ש מגילה כג: ע"ש], **ג)** [י"ל ואתיא עדה עדה דכתי' התם עד מתי לעדה הרעה הזאת כך איתא במגילה כג: וכזה תניא פירש"י ד"ה להלן במרגלי'], **ד)** [לעיל נו.], **ה)** כש"ל: אית, **ו)** כש"ל: שעת השמד, **ז)** [כ"ה גי' הערוך שם אבל לפנינו איתא וכל תכיתהן], **ח)** [י"ל לנוענן], **ט)** ע"ש הנוסחא, **י)** [וע"ע תוס' מגילה טו. ד"ה כשם],

תורה אור השלם

1. ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני יי מקדשכם:

ויקרא כב לב

2. הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע: במדבר טז כא

3. לדבר הזה יסלח יי לעבדך בבוא אדני בית רמון להשתחות שמה והוא נשען על ידי והשתחויתי בית רמן בהשתחויתי בית רמן יסלח יי לעבדך בדבר הזה: מלכים ב ה יח

4. ויאמר לו לך לשלום וילך מאתו כברת ארץ:

מלכים ב ה יט

לעזי רש"י

לו"ר אפרטינימינט. השיך להם (מלה במלה: שייכוהם).

מוסף רש"י

מה להלן עשרה. עדה אין פחותה מעשרה, שנאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת יאלו יהושע וכלב (מגילה כג:).

הדרן עלך בן סורר ומורה

ואם איתא לא לימא ליה. לא היה לו להודות לדבר איסור דא"ל לך לשלוש ס"מ אין בן נח מצווה על קידוש השם ומשני הא בצנעה הא בפרהסיא נעמן לנעה הוה ולא היו ישראל בבית רמון ולדוי: בצנעה. נעמן בצנעה הוה ולא היו ישראל בבית רמון שהוא משתחוה לשם וגבי קדושת השם בתוך בני ישראל כתיב) ואפילו נלטוו בני נח עליה לא נלטוו לקדשו בתוך הכותים אלא בתוך ישראל: העלה לבו טינא. נימוק. מריב אהבה נטמטם לבו והעלה חולי: משום פגם. משפחת האשה שהיו בושין בדבר: שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות. לעמוד בפני המנשים לתת בהם עיניהם וימסרום להם לביאה: ולינסבה מינסב. דאין כאן פרוצות בעריות דכולהו ליעבדן הכי ולינסבן ואין כאן עבירה אלא מצוה: לא מיתבא דעתיה. ולא ירפא בכך: מיום שחרב בית המקדש.

ואם איתא לא לימא ליה הא בצנעה הא בפרהסיא אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ובאו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שתבעל [א]אמרו חכמים ימות ואל תבעל לו תעמוד לפניו ערומה ימות ואל תעמוד לפניו ערומה תספר עמו מאחורי הגדר ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר פליגי בה ר' יעקב בר אידי ור' שמואל בר נחמני חד אמר אשת איש היתה וחד אמר [ב]פנויה היתה בשלמא למאן דאמר אשת איש היתה שפיר אלא למ"ד פנויה היתה מאי כולי האי רב פפא אמר משום פגם משפחה רב אחא בריה דרב איקא אמר [ג]כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ולינסבה מינסב לא מייתבה דעתיה כדר' יצחק דא"ר יצחק [ד]מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה שנאמר [ה]מים גנובים [ו]ימתקו ולחם סתרים ינעם:

הדרן עלך בן סורר ומורה

ואלו [ז]הן הנשרפין הבא על אשה ובתה ובת כהן שזנתה יש בכלל אשה ובתה בתו ובת בתו ובת בנו ובת אשתו ובת בתה ובת בנה [ח]חמותו ואם חמותו ואם חמיו: **גמ'** הבא על אשה שנשא בתה לא קתני אלא הבא על אשה ובתה מכלל דתרוייהו לאיסורא ומאן נינהו חמותו ואם חמותו וקתני יש בכלל אשה ובתה מכלל דתרוייהו כתיבי בהדיא והנך מדרשא אתיא הניחא לאביי דאמר [ט]משמעות דורשין איכא ביניהו מתניתין מני רבי עקיבא היא אלא לרבא דאמר [י]חמותו לאחר מיתה איכא ביניהו מתניתין מני אמר לך רבא תני הבא על אשה שנשא בתה: יש בכלל אשה ובתה חמותו ואם חמותו ואם חמיו: לאביי איידי דקא בעי למיתנא אם חמיו תני נמי חמותו ואם חמותו לרבא איידי דקא בעי למיתנא אם חמיו ואם חמותו תני נמי חמותו מנהני מילי דת"ר [2]איש אשר יקח את אשה ואת אמה אין לי אלא אשה ואמה בת אשה ובת בתה ובת בנה מנין נאמר [2]כאן זמה ונאמר להלן [3]זמה מה להלן בתה ובת בתה ובת בנה אף כאן בתה ובת בתה ובת בנה מנין לעשות זכרים כנקבות נאמר כאן זמה ונאמר להלן זמה מה להלן זכרים כנקבות אף כאן זכרים כנקבות מנין לעשות למטה כלמעלה נאמר כאן זמה ונאמר להלן זמה מה להלן למטה כלמעלה אף כאן למטה כלמעלה ומה כאן למעלה כלמטה אף להלן למעלה כלמטה [י] אמר מר מנין לעשות זכרים כנקבות מאי זכרים כנקבות אילימא בת בנה כבת בתה בהדי הדדי קאתיאן אלא אם חמיו כאם חמותו השתא אם חמותו לא קמה לן אם חמיו מיהדר עלה

אמר

מסורת הש"ס

א) [עי' תוספות ב"ב יב. ד"ה לטון], ב) [נדרים לא:], ג) [ילק' ל"ג תמוחו וכו'], ד) [לקמן עו:], ה) [סס], ו) ל"ל למעבה כלמעלה. מהרש"א חש"ל רש"ש, ז) [ויקרא כב], ח) [ל"ל ואיש אשר יקח],

תורה אור השלם

1. מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם:
משלי ט יז
2. ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה הוא באש ישרפו אתו ואתהן ולא תהיה זמה בתוככם: ויקרא כ יד
3. ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה הוא: ויקרא יח יז

עין משפט נר מצוה

סב א ב ג מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה הלכה ט ועיין בב"י י"ד סימן קמ:
א ד מיי' פ"ח מהלכות אסורי ביאה הלכה ה [והל' ו] ופט"ו מהלכות סנהדרין הלכה יא סמג עשין קיב:

ואם איתא לא לימא ליה. דכן נח מוזהר על קדושת השם לא נימא ליה לך לשלוש דמשמע דהודה לו. נהי דלהוכיחו לא היה מצווה להוכח תוכיח את עמיתך כתיב (ויקרא יט) ולא גר תושב מיהו אודוי לדבר איסור לא לודוי: **בצנעה.** נעמן בצנעה הוה ולא היו ישראל בבית רמון שהוא משתחוה לשם וגבי קדושת השם בתוך בני ישראל כתיב) ואפילו נלטוו בני נח עליה לא נלטוו לקדשו בתוך הכותים אלא בתוך ישראל: **העלה לבו טינא.** נימוק. מריב אהבה נטמטם לבו והעלה חולי: **משום פגם.** משפחת האשה שהיו בושין בדבר: **שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות.** לעמוד בפני המנשים לתת בהם עיניהם וימסרום להם לביאה: **ולינסבה מינסב.** דאין כאן פרוצות בעריות דכולהו ליעבדן הכי ולינסבן ואין כאן עבירה אלא מצוה: **לא מיתבא דעתיה.** ולא ירפא בכך: **מיום שחרב בית המקדש.** כשל הכא מדלגות רבות ואין רוח קמה בנים להיות תאב לאשתו לפיכך ניטל טעם ביאה: **וניתן לעוברי עבירה.** שילר הרע תוקפן ומרבה תאותן: **דכתיב ולחם סתרים ינעם.** לישנא מעליא נקט כמו כי אם הלחם אשר הוא אוכל (בראשית לט):

הדרן עלך בן סורר ומורה

אלו הן הנשרפין הבא על אשה ובתה. בגמרא מפרש לה: **ובת כהן.** כלומר וכן בת כהן שזינתה היא בשריפה אבל בועלה לאו בשריפה הוא: **יש בכלל אשה ובתה.** כלומר אשה ובתה כתיבי בהדיא כדמפרש בגמרא דהאי אשה ובתה היינו חמותו דשריפה כתיבא בה כדכתיב (ויקרא כ) [ח](כי יקח איש) את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו אותו ואתהן: ויש בכללן כלומר מייתיהו יליפינן כולהו הנך בגזירה שוה כדלקמן בברייתא: **כתו.** מאנוסתו דלאו בת אשתו דנמיב עליה משום בת אשתו דהא אנוסה לאו אשתו היא: **בת כתו ובת בנו.** שהיה לו מאנוסתו: **בת אשתו.** בין שהיא בתו בין שהיא חורגתו: **גמ' הבא על האשה שנשא בתה לא קתני.** כלומר מכדי מדקתני סיפא יש בכלל וכו' מכלל דהאי אשה ובתה בהנך דכתיבן מיירי ולאו באשתו ובת אשתו קאמר אלא בחמותו דשריפה כתיב בה והא הבא על האשה דקתני לאו באשתו הוא דא"כ הבא על האשה ואמה מבעי ליה למתנייה וא"כ הך אשה אחמותו קאמר הוה ליה למתנייה הבא על האשה שנשא בתה דהיינו חמותו הא לא קתני אלא הבא על אשה ובתה מכלל דתרוייהו לאיסורא ולא הוזכרה אשתו לכאן ומאן נינהו חמותו ואם חמותו ואם חמיו וכי קאמר הבא על אם חמותו או על בתה דהיינו חמותו וקתני יש בכלל אשה ובתה כולהו הנך אלמא הך אשה ובתה כתיבי בהדיא: **הניחא לאביי דאמר.** בפירקין (דף עו.) גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא: **משמעות דורשין איכא ביניהו.** ומסיק למילתיה דרבי עקיבא כתיבא בהדיא אם חמותו מתניתין מני ר"ע היא: **אלא לרבא דאמר.** בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא לא כתיבא אלא בחמותו שבא עליה לאחר מיתת אשתו פליגי מתניתין מני: **אמר לך רבא תני על אשה שנשא בתה.** דהיינו חמותו דכתיבא בהדיא [ט](איש כי יקח) את אשה דהיינו אשתו ואת אמה דהיינו חמותו: **יש בכלל אשה ובתה וכו'.** קתני נמי חמותו ומילתא דתמיה היא דההוא לאו מדרשא אתא וקתני בהדייהו: **לאביי.** דאמר חמותו ואמה כתיבן בהדיא אייתי דתנא בהאי כללא אם חמיו דאתיא מדרשא נקט אגב ריהטא חמותו ואם חמותו: **אין לי אלא אשה ואמה.** דהיינו חמותו: **נאמר כאן.** בשריפה זמה היא: **ונאמר.** בארורת בתה ובת בתה ובת בנה [ויקרא יח] שארה הנה זמה היא: **אף כאן.** לענין עונש שריפה בתה ובת בתה ובת בנה בהאי דינא דהאי קרא: **מנין לעשות זכרים כנקבות.** לקמן מפרש: **מנין לעשות למטה כלמעלה.** לקמן [ע"ב] נמי מפרש: **ומה כאן למעלה כלמטה אף להלן למעלה כלמטה.** לקמן [שם] מפרש: **בהדי הדדי אתיין.** הא רבינהו לתרוייהו בגזרה שוה דאתיא זמה זמה: **אלא אם חמיו כאם חמותו.** השתא אם חמותו אכתי לא קמה לן עדיין לא בשריפה על בוריה בשריפה מן התורה דהא האי תנא לפוס ריהטא שמעינן ליה דהאי אשה דקרא היינו אשתו ואפי' למאן דאמר אם חמותו כתיבא לאו ממשמעותא דאת אשה ואמה נפקא ליה אלא ממשמעותא דאותו ואתהן: **אם חמיו קא מהדר עלה.** ממזר עליה להביאה לתורת אם חמותו דקאמר זכרים כנקבות הא אכתי לא אשמעינן תנא אם חמותו:

אמר